

## TARPŽINYBINĖS GAIRĖS GLAUSTAI

# Infekcinių ligų plitimo tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų prevencija ir kontrolė

Atnaujinta 2023 m. versija

## Bendroji informacija

Hepatitai B ir C, ŽIV ir tuberkuliozė toliau plinta ir lemia didelę dalį ligų ir mirties atvejų Europos Sąjungos / Europos ekonominės erdvės (ES / EEE) valstybėse bei rytinėse Europos kaimynystės politikos (EKP) regiono šalyse.

Į šias ligas sutelktas visas dėmesys apibrėžiant Jungtinių Tautų (JT) 3.3 darnųjį vystymosi tikslą (DVT) – iki 2030 m. „sustabdyti AIDS, tuberkuliozės, maliarijos ir apleistų tropinių ligų epidemijas ir kovoti su hepatitu, per vandenį plintančiomis ligomis ir kitomis užkrečiamosiomis ligomis“. Šalims nepavyks pasiekti šio tikslo, jei šių ligų problema nebus sprendžiama visose gyventojų grupėse, įskaitant švirkščiamuosius narkotikus vartojančius asmenis.

Tokią padėtį lemia tai, kad ES / EEE valstybėse ir EKP regiono šalyse švirkščiamųjų narkotikų vartojimas tebėra svarbus rizikos užsikrėsti per kraują plintančiomis infekcinėmis ligomis (pvz., hepatitais B ir C, ŽIV) veiksnys, o švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims kyla didelė rizika užsikrėsti kitomis infekcinėmis ligomis (pvz., lytiškai plintančiomis infekcijomis (LPI), tuberkulioze).

Užkirsti kelią infekcinėms ligoms plisti tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų ir kontroliuoti šį reiškinį svarbu, nes pablogėja visų šiomis ligomis susergančių asmenų gyvenimo kokybė ir sutrumpėja jų gyvenimo trukmė. Be to, kyla tolesnio infekcijų perdavimo kitiems asmenims, įskaitant tuos, kurie nevartoja švirkščiamųjų narkotikų, pavojus.

Galiausiai, dėl jų visuomenė gali patirti ir tiesioginių, ir netiesioginių išlaidų, pvz., dėl sumažėjusio našumo ir didelių gydymo bei priežiūros išlaidų.

## Tikslas ir tikslinė auditorija

Europos ligų prevencijos ir kontrolės centro (ECDC) ir Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (EMCDDA) bendrai parengtų gairių tikslas – padėti politikos formuotojams ir visuomenės sveikatos ir (arba) socialinių programų planuotojams, stiprinant įrodymų bazę, kuria remiantis rengiamos nacionalinės infekcijų ir infekcinių ligų plitimo tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų prevencijos ir kontrolės strategijos, politika ir programos.

## Kuo didesnė intervencinių priemonių nauda

Kad šios intervencinės priemonės būtų kuo naudingesnės, jos turėtų būti tinkamai finansuojamos ir įgyvendinamos laikantis prevencijos ir paslaugų teikimo principų. Pagal šiuos principus konkrečios intervencinės priemonės turėtų būti įgyvendinamos:

- vienu metu, kad jų aprėptis būtų kuo didesnė ir jos būtų kuo veiksmingesnės;
- tuo pat metu vykdant kitą svarbią sveikatingumo skatinimo veiklą, kuria sutelkiamas dėmesys į struktūrinius ir individualius veiksnius, skatinančius elgesį, kuris lemia geresnę sveikatą ir (arba) didesnį saugumą (pvz., vykdant veiklą, kuria siekiama mažinti stigmatizavimą ir diskriminaciją ir kuria skatinami saugesni lytiniai santykiai bei su narkotikų vartojimu susijęs elgesys), ir
- vadovaujantis praktiniu, tiksliu, bendruomene grindžiamu ir į asmenį orientuotu požiūriu.

# Pagrindinės intervencijos sritys ekspertų grupei kritiškai peržiūrėjus turimus įrodymus

Remiantis turimais patikimiausiais įrodymais ir (arba) palankia ekspertų nuomone, taip pat tuo, kas pagal esamas tarptautines gaires laikoma geriausia praktika, nustatytos šešios pagrindinės intervencijos sritys. Tas intervencijos sritis reikėtų patvirtinti kaip esminius visaapimančio požiūrio elementus, kurie turėtų būti grindžiami atitinkamais veiklos poreikiais ir reguliavimo bei teisinėmis sistemomis, susijusiais su infekcinių ligų plitimo tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų prevencija ir kontrole.

## 1 Aprūpini.mas steriliomis švirkštimo priemonėmis

Švirkščiamuosius narkotikus vartojantys asmenys turėtų būti aprūpinti steriliomis adatomis ir švirkštais, taip pat kitomis priemonėmis narkotikams ruošti (samteliais narkotikams virti, filtrais ir injekciniu vandeniu), be kita ko, kalėjimuose ir tarpininkaujant vaistinėms.

## 2 Priklausomybės nuo narkotikų gydymas

Turėtų būti užtikrinama galimybė gauti gydymą opioidų agonistais, be kita ko, kalėjimuose.

Kartu su opioidų agonistais turėtų būti tiekiamos sterlios švirkštimo priemonės.

Taikant gydymą opioidų agonistais ir vykdant adatų ir švirkštų keitimo programas, be kita ko, kalėjimuose, turėtų būti teikiama informacija, taip pat švietimo, konsultavimo ir įgūdžių lavinimo paslaugos.

## 3 Skiepijimas

Turėtų būti užtikrinama galimybė pasiskiepyti nuo hepatitų A ir B, nuo kvėpavimo takų infekcijų, kaip antai COVID-19 ir gripo, taip pat nuo stabligės, kad švirkščiamuosius narkotikus vartojantys asmenys išvengtų infekcijų ir (arba) jų komplikacijų; be to, ypač tiems švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims, kurie užsikrėtę ŽIV, turėtų būti suteikta galimybė pasiskiepyti vakcinomis nuo pneumokoko ir žmogaus papilomos viruso.

## 4 Tyrimai dėl infekcinių ligų

Nuolat turėtų būti suteikiama galimybė savašališkai ir konfidencialiai, švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims davus informuoto asmens sutikimą ir tyrimus atliekant pagal atitinkamas gaires, išsirtinti:

- dėl hepatito C viruso ir ŽIV – visiems švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims;
- dėl hepatito B viruso – visiems švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims, kurie nepasiskiepiję arba nevisiškai pasiskiepiję nuo šio viruso;
- dėl lytiškai plintančių infekcijų (pvz., sifilio, chlamidijos, gonorėjos) – visiems švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims, kuriems pasireiškia lytiškai plintančių infekcijų simptomai ir (arba) tiems, kuriems kyla didesnė rizika (pvz., turintiems kelis lytinius partnerius, lytiškai santykiuojantiems už pinigus ir (arba) narkotikus);
- dėl tuberkuliozės – visiems švirkščiamuosius narkotikus vartojantiems asmenims, kuriems pasireiškia tuberkuliozės požymiai ir

simptomai, ir (arba) tiems, kuriems kyla didesnė rizika (pvz., sąlyty su sergančiuoju turėjusiems asmenims arba asmenims, kurie dėl savo pagrindinės ligos yra imlesni tuberkuliozei).

Visi asmenys, kurių tyrimų rezultatai teigiami, turėtų būti siunčiami į atitinkamą priežiūros įstaigą.

## 5 Infekcinių ligų gydymas

Turėtų būti užtikrinama galimybė:

- gydytis antivirusiniais vaistais – tiems, kuriems diagnozuotas hepatitas B ir kuriems galima taikyti atitinkamą gydymą;
- gydytis antivirusiniais vaistais – tiems, kuriems diagnozuotas hepatitas C;
- gydytis antivirusiniais vaistais – tiems, kuriems diagnozuotas ŽIV;
- gydytis vaistais nuo tuberkuliozės – sergantiesiems tuberkulioze;
- profilaktiškai gydytis nuo tuberkuliozės – tuberkulioze užsikrėtusiems asmenims, kai patvirtinama, kad asmuo neserga tuberkulioze;
- gydytis nuo kitų infekcinių ligų, kaip antai lytiškai plintančių infekcijų ir bakterinių odos infekcijų, atsižvelgiant į klinikinius požymius.

Reikėtų užtikrinti paslaugų teikėjų, kurie dirba su švirkščiamuosius narkotikus vartojančiais asmenimis, ir įstaigų, teikiančių infekcinėmis ligomis sergančių asmenų priežiūros paslaugas, bendradarbiavimą, kad daugiau sergančiųjų, ypač sergančiųjų hepatitu C, kreiptųsi į atitinkamas priežiūros įstaigas.

Esama įrodymų, kad bent hepatito C atveju, švirkščiamuosius narkotikus vartojantys asmenys geriau laikosi gydymo nurodymų, jei tame procese juos palaiko tos pačios socialinės padėties mentorai.

## 6 Narkotikų vartojimo patalpos, kuriose galima susižvirkti narkotikų prižiūrint sveikatos priežiūros specialistams\*

Siekiant sumažinti atvejų, kai švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų elgesys švirkščiantis narkotikus kelia pavojų, turėtų būti sudarytos sąlygos susižvirkti narkotikų prižiūrint sveikatos priežiūros specialistams, o tai galėtų padėti užkirsti kelią hepatitui C ir ŽIV plisti.

\*Galimybė susižvirkti narkotikų prižiūrint sveikatos priežiūros specialistams užtikrinama daugumoje narkotikų vartojimo patalpų. Tai yra sveikatos priežiūros įstaigos, į kurias gali atvykti kitur narkotikų įsigiję asmenys, kad galėtų juos suvartoti švarioje aplinkoje, paprastai prižiūrimi atitinkamą medicininę kvalifikaciją turinčių darbuotojų. Kiekvienoje šalyje galioja skirtingos reguliavimo ir teisinės sistemos ir nuo jų priklauso, ar toje šalyje galima teikti tokio pobūdžio paslaugas ir kokie veiklos modeliai yra leidžiami.

## Pažangos siekimas

Tikimasi, kad pakankamai plačiai ir veiksmingai įgyvendintos šios intervencinės priemonės padės pasiekti vietos, regiono, nacionalinius ir tarptautinius tikslus kovos su infekcinėmis ligomis srityje.

Praktiškai įgyvendinti šias priemones nelengva, be to, šalys skiriasi viena nuo kitos savo esama politika, turimais ištekliais, sveikatos priežiūros sistemomis ir socialinėmis, kultūrinėmis bei epidemiologinėmis aplinkybėmis, todėl būtent tie, kurie įgyvendins šias gaires, turės nuspręsti, kurioms intervencinėms priemonėms ir jų deriniams reikėtų teikti pirmenybę, atsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis jos turėtų būti taikomos.

Siekiant padėti šalims pereiti prie gairėse išdėstytų rekomendacijų įgyvendinimo, gairėse taip pat pateikiama 12 gerosios praktikos modelių, kuriuose aprašomos intervencinės priemonės ir metodai, kurie sėkmingai taikomi Europos šalyse siekiant užkirsti kelią infekcinėms ligoms plisti tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų ir kontroliuoti šį reiškinį.

Visi šie modeliai kartu patvirtina, koks svarbus yra tos pačios socialinės padėties asmenų įtraukimas, plataus pobūdžio požiūris ir slaugytojų dalyvavimas atliekant atitinkamus tyrimus bendruomenės lygmeniu, taip pat, kaip svarbu, kad švirkščiamuosius narkotikus vartojantys asmenys būtų siunčiami į sergančiųjų infekcinėmis ligomis

priežiūros paslaugas teikiančias įstaigas ir padėti jiems laikytis gydymo nurodymų.

Be intervencinių priemonių įgyvendinimo, taip pat būtina vykdyti griežtą priežiūrą ir nuolatinę stebėseną ir tęsti mokslinius tyrimus, susijusius su infekcinių ligų plitimo tarp švirkščiamuosius narkotikus vartojančių asmenų prevencija ir kontrole, bei investuoti į šią veiklą.



### Visas gairių tekstas skelbiamas adresu:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/prevention-and-control-infectious-diseases-among-people-who-inject-drugs-2023>



### Apie gerosios praktikos modelius skaitykite adresu:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/models-good-practice-community-based-testing-linkage-care-and-adherence-treatment>